

Dokumenty (písemnosti) vzniklé z činnosti patrimoniálních úřadů

Písemnosti patrimoniální (vrchnostenské) správy tvoří jedinečný zdroj poznání při studiu dějin obyvatelstva, poskytují související informace o životě populace v daném regionu, o vývoji rodiny, jejích společenských a hospodářských poměrech, rozsahu movitého a nemovitého majetku sledovaných osob a v neposlední řadě rovněž doplňkové informace o všeobecném rozvoji lokality.

Striktně děleno na dvě části:

- 1) Dominikální agenda
- 2) Přenesená agenda
 - a) Správa politická
 - b) Agenda soudní

Typy registraturních pomůcek:

- 1) Podací protokol
- 2) Index (rejstříky)
- 3) Repertář (stejně jako index, jen obsahuje i stručný obsah spisu)
- 4) Elench - nejprve volné archy vyplňované při podání, později se takto označovaly listy, které se vkládaly na začátek fasciklu a popisovaly obsah spisů vzniklých prioritací, obsahuje vždy též číslo (značku) spisu. Elenchem rozumíme též vázané knihy, jež popisovaly obsah jednotlivých registraturních oddělení, pododdělení, signatur.

Aktový materiál:

- 1) Publicum – kriminální agenda, žaloby, naturální dávky, nařízení – inspekce, stavební záležitosti, zdravotní agenda, špitály, povolování k sňatku, hraniční popisy, chudinské záležitosti, učitelská agenda, záležitosti židů, církevní jmění, kostelní účty, nadace, infrastruktura (mosty, silnice), rybníky, POLITICUM
- 2) Contributionale – spory s poddanými (robota), placení daní, pozemková agenda, živelné škody
- 3) Camerale – finance, poplatky, kolky
- 4) Militare – vojenské potahy, ubytování vojska, válečné škody, odvodní seznamy, vojenské osoby (rekruti, invalidé, dovolenci¹)
- 5) Commerciale – podniky, trhy, živnosti, manufaktury, obchod
- 6) Judiciale – sporné i nesporné záležitosti (civilní soudnictví)

Účty

Patronát (patronátní právo): se nazýval soubor práv a povinností, jež příslušejí fyzické nebo právnické osobě (tzv. patronovi) vůči kostelu nebo církevnímu úřadu na základě zvláštního

¹ Záložník

právního důvodu. Povinnost financovat a zajišťovat údržbu kostela (samotná majetková situace se stává komplexnější vznikem dvou forem majetku: obročí a záduší²), měl také tzv. podací či prezentační právo (ius praesentandi), tedy mohl navrhnout faráře, nicméně tento návrh musel být potvrzen biskupem. Patronátní právo existovalo též k jiným beneficiím (například školám, knihovnám) atd. Patronátní právo k určitému beneficiu vznikalo především první fundací, založením.

Zhostní a výhostní listy - primárně dokládají princip nevolnictví (člověčenství), tzn. omezení osobní svobody poddaných. Poddaní směli opustit svoji ves pouze tehdy, když dostali od vrchnosti výhostní list (= listinu stvrzující zrušení poddanských závazků). Kdo by je bez tohoto dokumentu přijal, musel je vrátit na původní panství a ještě zaplatit pokutu. K vyvázání ze slibu člověčenství docházelo, pokud měl být majetek i s poddanými prodán nové vrchnosti, resp. pokud o vyvázání požádal poddaný, protože se např. stěhoval za prací.

² byl majetkový fond sloužící zejména k financování nákladů na opravy a údržbu určitého kostela, ale také některých výdajů spojených s bohoslužbami (hlavně na pořízení svíček). Bylo vždy přísně odděleno od obročí, jehož výnos byl osobním příjmem duchovního.